

K otázkam recepcie svetovej literatúry v 60. rokoch 20. storočia na Slovensku a v Čechách

OLGA KOVAČIČOVÁ (BRATISLAVA)

„Šesťdesiate roky boli zatiaľ najobdivuhodnejším obdobím v dejinách našej kultúry, literatúry a umenia.“¹

Vo svojom príspevku budem hovoriť o prekladoch svetovej literatúry v 60. rokoch, a najmä v roku 1968, s využitím materiálu dobových literárnych časopisov a vybraných knižných edícií, zároveň ale, ako konštatuje René Bílík v práci *Duch na reťazi*, reflexia literárneho života v tomto období môže vystupovať ako pars pro toto dobovej situácie v kultúre. „Ide totiž o spoločné a v tematizovanom čase záväzné systémové rámce – politické, ideologické i metodologické – bola to práve literatúra, ktorá v sledovanom období a v sledovanom systéme dobovej kultúry pýtala na seba zvýšenú pozornosť.“²

Na úvod v skratke pripomenieme, čo sa čítalo a prekladalo z inonárodných literatúr v 50. rokoch: 1. svetová literárna klasika - v slovenskom kontexte nástup jej intenzívneho prekladania, motivovaného snahou nových mocenských štruktúr sprostredkovať pracujúcemu ľudu svetové literárne dedičstvo, pravda iba to pokrokové, spadá práve do tohto obdobia; 2. knižný trh a všetky v tom čase existujúce médiá zaplavila vlna väčšinou podpriemerných produktov sovietskej socialistickorealistickej literatúry.³

¹ HAMADA, Milan – MIKULA, Valér: *Kapitolky z dejín literatúry*. Bratislava : Akadémia vzdelávania, 1990.

² BILÍK, René: *Duch na reťazi. Sondy do literárneho života na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava : Kaligram, 2008, s. 19.

³ Ako uvádza S. Pašteková, podľa Štatistického prehľadu knižne vydávaných prekladov umeleckej literatúry za roky 1945 – 1984 v r. 1950 vyšlo na Slovensku 144 prekladov ruskej a sovietskej „umeleckej“ literatúry. Pozri PAŠTEKOVÁ, Soňa: Transformácie obrazu ruskej literatúry (1945 – 1970). In: *Ruská literatúra v slovenskej kultúre v rokoch 1836 – 1996*. Bratislava : Ústav svetovej literatúry SAV, 1998, s. 84.

Treba pravda podotknúť, že okrem toho existovali aj knižnice – verejné i súkromné s množstvom prekladov vydaných v predvojnovom i vojnovom období. Na knižnice obvodného formátu ideologický tlak doby až tak nedosiahol. Tým väčšmi doľahol na vydávanie modernej západnej literatúry – s jej živým literárnym dianím sa v tomto období celkom stráca kontakt.

Ako sa mení situácia v 60. rokoch. Juraj Šebo v nedávno vydannej publikácii *Zlaté 60. roky* na rečnícku otázku *Čo sme čítali?* odpovedá: Remarqua, Camusa, Robbe-Grilleta, Kerouaca, Ferlingettiho, Moraviu, Greena, Sartra, Passoliniho, Hellera⁴ a rusista by musel dodať Belého, Zamiatina, Remizova, Pasternaka, Cvetajevovú, Mandelštama, Bulgakova atď., atď. Zdrojom informácií o dianí vo svetovej literatúre bola nielen knižne vydávaná prekladová produkcia, ale aj časopisy – česká „Světovka“, slovenská *Revue svetovej literatúry*, *Slovenské pohľady*, *Mladá tvorba*, najčítanejší týždenník *Kultúrny život*, české *Literární noviny*, časopisy *Orientace*, *Host do domu* a iné. Popri prekladoch vychádzajúcich na Slovensku prirodzenú súčasť kultúrnych informácií slovenského čitateľa tvorili české preklady svetovej literatúry a samozrejme aj pôvodná česká literárna tvorba. V čitateľskom prostredí mojej generácie väčšina z nás pri čítaní prózy neprikladala význam tomu, či ide o preklad v slovenčine alebo češtine a pri básnickej tvorbe dokonca uprednostňovala skôr české preklady.

Presnejší obraz o recepcii jednej z najvýraznejšie rezonujúcich „západných“ literatúr na Slovensku v 60. rokoch prináša Jana Truhlářová v nedávno vydannej monografii *Na cestách k francúzskej literatúre*⁵. Jej mapovanie francúzskej literatúry na stránkach *Slovenských pohľadov* je v mnohom príznačné aj pre recepciu ďalších západných literatúr.

V prvom období desaťročia (roky 1960 – 1961) je francúzska literatúra ešte zastúpená iba fragmentárne, orientovaná skôr na klasiku a v interpretácii textov dominuje socialistickorealistickej prístup. Za prelomový považuje autorka rok 1962 (pri knižných vydaniach možno vraviť o zhruba ročnom posune), kedy dochádza k zreteľnému obratu a zmene optiky – klasika ustupuje do pozadia a najmä v prezentácii prózy nastupuje systematické mapovanie modernej francúzskej literatúry 20. storočia. Existencializmus (Sartre, Camus, Simone de Beauvoir), nový román či antiromán (Robbe-Grillet, Michel Butor, Nathalie Sarrautová, Claude Simon), reflek-

⁴ ŠEBO, Juraj: *Zlaté 60. roky*. Bratislava : Marenčin PT, 2008, s. 37.

⁵ TRUHLÁŘOVÁ, Jana: *Na cestách k francúzskej literatúre*. Bratislava : ÚSL SAV, 2008.

tujú sa spisovatelia ako André Gide, Paul Claudel, Louis-Ferdinand Céline, rozsiahly recenzný oddiel poskytuje informácie o prekladoch i novinách francúzskeho knižného trhu (Saganová, Durasová a mnoho ďalších) vrátane najmladšej generácie prozaikov (J. M. G. Clézio a pod.), systematicky sa prezentujú všetky výrazné prúdy medzivojnovnej i povojnovnej poézie. Mimoriadny záujem vyvolávajú modernistické prúdy konca 19. a začiatku 20. storočia, priestor dostáva aj povojnová francúzska dráma.⁶

Modifikáciou tohto obrazu je štúdia Mariána Gazdika *Prekladanie a recepcia anglickej prózy v slovenských časopisoch v rokoch 1960 – 1969*⁷, ktorý taktiež konštatuje, že v prvých rokoch desaťročia (1960 – 1963) prevládali vo výbere textov i v ich interpretácii spoločensko-politické aspekty, „služobná“ funkcia literatúry z hľadiska triedneho boja“, ktorá stimulovala záujem o autorov skupiny „mladých rozhnevaných mužov“ (najmä Johna Braina) a ľavicovo orientovaných spisovateľov (Alan Sillitoe, James Aldridge, Graham Green – najvydávanejší z anglojazyčných autorov v priebehu 60. rokov); v ďalšom období (1964 – 1965) sa síce uvoľňujú ideologické bariéry, ale slobodnejšia politická atmosféra sa prejavuje skôr v reflexívnych prácach o anglickej literatúre ako vo výbere prekladových textov. Za najdôležitejšie považuje roky 1966 – 1969, kedy biele miesta na mape slovenskej prekladovej tvorby začali zaplnať predstavitelia anglickej moderny (James Joyce, Virginia Woolfová, D. H. Lawrence), súčasnej literatúry (Muriel Sparková, J. G. Ballard, Samuel Beckett) a autori ako Dylan Thomas, Thomas de Quincey a iní.⁸

Pokúšať sa o komplexnejší syntetický pohľad v rámci krátkej štúdie by bolo nereálne, ale azda aj zopár fragmentov postačí na načrtnutie toho, s akým zápalom sa v politicky uvoľnenej atmosfére vydavateľstvá vrhli na dobíhanie zameškaného najmä vo vzťahu k západným literatúram. Príklad z poézie: v roku 1963 vznikla na Slovensku edícia Kruh milovníkov poézie, inšpirovaná českým Klubom přátel poezie založeným tri roky predtým. Len v rokoch 1963 – 1969 v nej vyšli preklady z frankofónnych autorov Charlesa Baudelaira (*Parížsky spleen*, 1965), Lautréamonta (*Poézia*, 1967), Henri Michauxa (*Lazar, spíš?*, 1968), Paula Eluarda (*Posledné lúboštné básne*, 1969), z anglojazyčných Lawrence Ferlinghettiho (*Smutná nahá jazdkyňa*, 1965), Thomasa Stearnsa Eliota (*Pustatina*, 1966),

⁶ Tamže, s. 147-169.

⁷ GAZDÍK, Marián: Prekladanie a recepcia anglickej prózy v slovenských časopisoch v rokoch 1960 – 1969. In: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku III*. (Ed. K. Kenížová). Bratislava, SAV, 1995, s. 71-96.

⁸ Tamže, s. 89-90.

Robinsona Jeffersa (*Prirodzená hudba*, 1967), Dylana Thomasa (*Tento chlieb, ktorý lámem*, 1969); pekné zastúpenie má talianska poézia: Francesco Petrarca (*Sonety pre Lauru*, 1968) a Giuseppe Ungaretti (*Sny a akordy*, 1967), poľskú poéziu predstavuje Julian Przyboś (*Sestra v plameňoch*, 1968), po dvadsaťročnej prestávke sa vracia k slovenskému čitateľovi Rainer Maria Rilke (*Piesne o láske a smrti*, 1968), z ruských básnikov sa v tituloch edície objavil experimentátor Andrej Voznesenskij (*Trojuholníková hruška*, 1964) a Boris Pasternak (*Vlastnosti vášne*, 1965). Príznačné je, že v zborníku *Mnohofarebný vejár* (1973), venovanému 10-ročnému výročiu vzniku Kruhu milovníkov poézie a zostavenému z domácej a prekladovej tvorby básnikov zastúpených v predchádzajúcich knižných vydaniach edície, si už Novomeského preklad Pasternaka nenašiel miesto. V tom čase už bol pre novú politickú garnitúru neprijateľný aj Pasternak, aj Novomeský.

No a ešte tu bol roh hojnosti českých prekladov. V 60. rokoch vyšli desiatky knižných výberov z tvorby básnikov modernej doby, pars pro toto v rokoch 1965–66 boli vydané výbery z tvorby Gunnara Ekelöfa (1966), Robinsona Jeffersa (1965), Christiana Morgensterna (1965), Hansa Magnusa Enzensbergera (1966), Rainera Maria Rilkeho (1966), Juliana Tuwima (1966), Zbigniewa Herberta (1965), Gyula Illyésa (1965) a Endre Adyho (1966), Sergeja Jesenina (1965), Vladimíra Majakovského (1965), Borisa Pasternaka (1966), Ivana Gorana Kovačiča (1965), Tina Ujeviča (1966), Octavia Pazu (1966), Rabíndranátha Thákura (1966), Georga Trakla (1965), Pierra Reverdyho (1966), Tristana Tzaru (1966), Paula Valéryho (1966), Guillaumea Apollinaira (1965), nositeľa Nobelovej ceny Saint-Johna Perseho (1965)⁹ a k tomu ešte treba spomenúť výbery z tvorby básnikov predchádzajúcich stáročí; len v Klube přátel poezie sa v tomto období objavil Puškin, Verlaine, Heine, Lermontov, Dante, Shakespearer atď. a skvelé antológie ako *Přerušžený ráj. Antologie moderní italské poezie* (1967), *Magnetická pole. Výběr z poezie francouzského surrealismu* (1967), reprezentatívna antológia súdobej americkej poézie *Obeznámeni s noci* (1967), antológia nemeckého expresionizmu s názvom *Haló, tady je víchř, víchřice* (1969), v roku 1968 znova vychádza aj Čapkova *Francouzská poezie nové doby*¹⁰ a v tomto zďaleka nie úplnom vyratúvaní nemôže chýbať v dnešných časoch už neprekonateľná antológia ruskej básnickej

⁹ Údaje prevzaté z bibliografie v publikácii *Sto moderních básníků*. Uspořádal a doslov napsal Adolf Kroupa. Praha : Československý spisovatel, 1967, s. 287-296.

¹⁰ Všetky vyšli v Prahe vo vydavateľstve Československý spisovatel.

moderny *Kolo inspirace*, ktorej sme vraveli „mathausеровská“ (Praha, Svět sovětů, 1967).

Veľmi bohatým a operatívnym prameňom informácií o živom súdobom dianí vo svetovej literatúre sa v 60. rokoch stali časopisy Světová literatura (ďalej SL) a Revue svetovej literatúry (ďalej RSL). Česká „světovka“ vznikla v roku 1956 v atmosfére závanu nových nádejí v kultúrnych a intelektuálnych kruhoch po známych udalostiach na XX. zjazde KSSS. A aj keď sa redakcia „světovky“ v prvých rokoch usilovala pôsobiť v hraniciach „mírného pokroku v mezích zákona“¹¹, jej zámer vytvoriť platformu na prezentáciu autentických estetických hodnôt a umožniť čitateľskej verejnosti kontakt so súdobým literárnym dianím vo svete narážal na zásahy cenzúry, straníckych orgánov a nevraživosť oficiálnej kritiky. Ako uvádza redakcia v stati *Zdálo by se, že Světová literatura...*¹², v ktorej sa nadšene hlási k zmenám po januári 1968, už v roku 1957 bola SL obvinená z revizionizmu za publikáciu statí juhoslovanských estetikov Janka Kosa a Josipa Vidmara, s ustavičnými prekážkami a kádrovaním sa stretávalo publikovanie tvorby západných autorov, cenzúre padol za obeť dokonca aj pokus publikovať reprodukcie diel významného ruského sochára Ernsta Neizvestného, ktorý bol poznamenaný biľagom kritiky samotného Chruščova. V roku 1959 musel opustiť post zástupcu šéfredaktora Josef Škvorecký a o dva roky rovnaký osud postihol aj prvého šéfredaktora a iniciátora vzniku časopisu Jana Řezáča.¹³

Ak sa vrátíme k spomínaným prácam Jany Tesařovej a Mariána Gazdika, môžeme si dovoliť konštatovať určitú zhodu v chronológii, t. j. v určitej prelomovosti rokov 1962/1963¹⁴, prelomovosti nie v orientácii časopisu

¹¹ O čom svedčí nielen vstupné slovo prvého čísla SL (*Čtenářům*), v ktorom sa ešte vraví o lžiipropagande vykorisťovateľského sveta, ktorý umelo oddeľuje národy atď., ale aj voľba úvodného prekladového textu -- ukážka z druhého dielu Šolochovovej *Rozoranej zeme* (Rozrušená země) a „opatrný“ výber ďalších autorov svetovej literatúry (R. Bradbury, R. Merle, F. G. Lorca, A. Moravia, M. Twain, T. Mann, M. Gorkij, A. Seghersová atď.). Pozri *Světová literatura*, roč. 1, 1956, čís. 1, s. 1-2.

¹² *Zdálo by se, že Světová literatura...* (Redakce). In: *Světová literatura*, roč. 13, 1968, č. 3, s. 2-3.

¹³ Podrobnejšie pozri tamže.

¹⁴ K analogickej chronológii literárneho života na Slovensku dospieva aj René Bílik, keď povojnové dianie člení na obdobia rokov 1945 – 1949, 1949 – 1956, 1956 – 1963, 1963 – 1971 atď. Pozri BÍLIK, René: *Duch na reťazi. Sondy do literárneho života na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava : Kalligram, 2008, s. 23-60.

SL na odlišný materiál (v zmysle „klasika“ – „súčasnosť“), ale v smerovaní k čoraz slobodnejšiemu prekonávaniu ideologických bariér, k procesu, ktorý postupne nabera na sile a vrcholí na konci 60. rokov.¹⁵ V tomto postupnom procese možno v porovnaní s predchádzajúcim obdobím vyzdvihnúť najmä tieto aspekty:

1. postupnú deideologizáciu literatúry a literárneho procesu prejavujúcu sa aj vo výbere autorov, aj v spôsobe prezentácie ich tvorby; s deideologizáciou ide ruka v ruke akcent na estetické aspekty, na intelektuálnu náročnosť, novátorstvo, literárny experiment, často na texty, ktoré sú, ako to formuluje Jozef Vlášek v súvislosti s tvorbou enfant terrible poľskej po-vojnovej literatúry Leopolda Buczkowského:

- „a) pro literaturu nesporně významné;
- b) pro čtenáře nesporně obtížné;
- c) pro kritiky téměř nevyložitelné.“¹⁶

2. Dôsledné zameranie na literárnu prítomnosť, na živý súdobý literárny proces; skôr výnimočne (najmä v druhej polovici 60. rokov) sú novinky dopĺňované o staršie pozoruhodné diela, ktoré predtým ušli pozornosti vydavateľstiev i redakcie SL. Väčšina publikovaných prekladov sa opiera o texty vydané 1-2 roky predtým. V časopise dostávajú priestor nové diela predstaviteľov rôznych generácií: popri už etablovaných autoroch sa „svetovka“ usiluje zachytiť aj nástup nových literárnych talentov.

3. Pokiaľ ide o preferencie jednotlivých národných literatúr, možno povedať, že každé číslo prinášalo pomerne široké národnostné spektrum autorov: popri dominantnej francúzskej literatúre zastúpenej v ročníku 17 textami¹⁷ (M. Deguy, P. Sollers, R. Ducharm, Ionesco, A. P. de Mandiargues, A. Malraux, J. M. G. de Clézio atď.), sústredenú pozornosť venuje SL v tomto období aj súčasnej americkej (14 – W. Styron, R. P. Warren, J. Dickey, B. Malamud, H. Miller atď.) a nemeckej literatúre (9 – F. Wurm, G. Benn, A. Kluge, G. Eich, P. Handke, I. Bachmanová atď.), v rámci ktorej intenzívne rezonuje (v časopisoch i v knižných vydaniach) téma „pražskej nemeckej literatúry“ (najmä F. Kafka). Pomerne frekvento-

¹⁵ Zároveň však musíme poznamenať, že vo vzťahu k SL ide skôr o postupné rozširovanie „priestoru slobody“. V publikovaných prekladoch „svetovky“ v roku 1963 stále ešte dominuje ruská literatúra a v interpretácii textov sociologizujúci prístup akcentujúci „pokrokovosť“ prezentovaných autorov.

¹⁶ VLÁŠEK, Josef: Leopold Buczkowski. In: Světová literatura, roč. 13, 1968, č. 3, s. 76.

¹⁷ Do číselných údajov o počte publikovaných prekladov z jednotlivých národných literatúr zahrňujeme aj recenzie s ukázkami textov a rozsiahlešie štúdie literárnovedného a literárnokritického charakteru z danej oblasti.

vaná v SL je talianska (10 – T. Landolfi, D. Buzzati, G. Gindici, U. Eco, A. Giuliani atď.) a ruská literatúra (8 – V. Vojnovič, V. Belov, A. Solženicyn, D. Charms atď.), pravidelne sa sleduje poľská (4), južnoslovanská (4) a anglická literatúra (4)¹⁸, potom nasleduje chilská (3), argentínska (3) a pomerne rôznorodé spektrum jednorázovo zastúpených „ostatných“ literatúr (turecká, brazílska, kubánska, španielska, rumunská, islandská, grécka).

Na rozdiel od „Svetovky“ vstupuje RSL do slovenskej kultúry až v roku 1965, t. j. takmer s desaťročným oneskorením, čo pre ňu znamenalo určité výhody i nevýhody. Výhodou nesporne bola priaznivejšia, uvoľnenejšia spoločensko-politická situácia, do ktorej RSL prichádzala nezaťažená apriornou podozrievavosťou oficiálnej kritiky a nadriadených orgánov. Nevýhodou bol fakt existencie analogického českého časopisu, ktorý si už našiel svoje miesto nielen v českom, ale aj v slovenskom kultúrnom prostredí, čo pozíciu RSL pri budovaní vlastného čitateľského zázemia trochu komplikovalo. V koncepcii Revue sa tak na jednej strane prejavovalo úsilie po určitej komplementárnosti s českou „Svetovkou“ a na druhej strane ambícia nájsť svoju vlastnú tvár a presadiť sa v slovenskom kultúrnom prostredí. Na rozdiel od českej „Svetovky“ RSL mala síce trochu menší rozsah, ale bola pestrejšie štrukturovaná. V priebehu prvých rokov svojej existencie si časopis vytvoril pomerne širokú sieť zahraničných spolupracovníkov (Kolín, Štokholm, Rím, Paríž, Brusel, Berlín, Viedeň, Londýn, Moskva, Varšava, Záhreb) a v každom čísle uverejňoval „List“ jedného z nich o najnovších udalostiach v literatúre a kultúre (*List zo Štokholmu* Birgera Normana /1/, *List z Viedne* Paula Kruntorada /2/, *List z Paríža* Pierra Gioana /3/ atď.). Popri výbere textov zaujímavých knižných novínok, ktoré predstavovali rovnako ako v českej SL základ časopisu, redakcia vytvorila rubriku *Pripad*, venovanú zaujímavým osobnostiam literárneho života. Ukážky z tvorby autora v nej sprevádzali materiály biografického charakteru, fragmenty z literárnych kritik, memoárov súčasníkov a pod. (v r. 1968 James Joyce, André Malraux, Robert Musil, Sören Kierkegaard, Boris Pasternak). Popri literárnych textoch pravidelne v nej čitatelia nachádzali materiály o významných mysliteľoch (Teilhard de Chardin, Herbert Marshall McLuhan), práce filozofického, sociologického či kulturologického charakteru (napr. J. J. Servan-Schreiber: *Americká výzva*, Zoran Glušević *Kultúra a erotika* a pod.). V každom čísle Revue predstavovala jeden zaujímavý kultúrny časopis – nielen verbálne, ale aj ukáž-

¹⁸ Lewisov *Mnich*, ktorý vychádzal na pokračovanie počas celého ročníka, je započítaný iba raz.

kami textov a obrazového materiálu. Výber časopisov bol skutočne pozoruhodný: ÚJ SYMPOZION, veľmi svojrázny mesačník pre umenie a kritiku maďarskej národnostnej menšiny v Juhoslávii, „najkurióznejšia, najdrzejšia, najpartizánskejšia literárna revue západného Nemecka“ STREIT-ZEIT-SCHRIFT; „sprostý a zlomyseľný“ parížsky časopis HARA KIRI atď. Hravosť, vtipnosť, nápaditosť, zmysel pre recesiu sa prejavuje nielen v časopiseckej rubrike, ale aj v ďalších materiáloch publikovaných v tomto období. Nájdeme tam napríklad preklad *Slovníka wolowin a bludov* G. Bechtela – J. Cl. Carrieria (č. 5), koláž patafyzických textov Alberta Marenčina (*Patafyzické subsídie*, č. 1), pamfleticky koncipovaný obraz povojnového nemeckého politického kabaretu¹⁹ atď. Zdá sa, že táto poloha RSL ovplyvnila aj českú SL²⁰. Materiály tohto typu sa v nej začínajú objavovať od piateho čísla ročníka 1968 a prechádzajú potom celým ročníkom 1969 (*Anály patafyziky*). I keď možno v ich publikovaní zohrala úlohu aj atmosféra v spoločnosti po augustovej invázii spojeneckých vojsk – čierny a „ubusovský“, patafyzický humor veľmi vhodne korešpondoval s dobou, pretože ako sa trefne konštatuje v jednom z marenčinovských patafyzických materiálov v RSL „Humor totiž v podstate nie je nič iné ako obyčajná obranná reakcia individua proti vonkajšiemu násiliu...“²¹

Rozhľad o diani v literatúre a kultúre sprostredkovali v RSL aj rubriky *Revue* – koláž zaujímavých materiálov z desiatok zahraničných periodík – rozhovory s osobnosťami kultúry, informácie o literárnych cenách, divadelných premiérach, literárne diskusie, polemiky atď. – a rubrika *Recenzie* – krátke recenzie najzaujímavejších knižných novínok, prevzatých z rov-

¹⁹ KALINA, Ján: Jazyčnatá múza alebo Dvorní blázni Bonnu? In: *Revue svetovej literatúry*. Roč. 4, 1968, č. 2, s. 31-55.

²⁰ V 5. čísle (1968) nájdeme ukážky z „knihy drzých výrokov, provokujúcich nesmyslú“ Michela CORVINA a karikaristu COPIHO *Malé kolektívni šílenství* (Paríž, 1966), v 6. čísle recenziu s ukážkami diela čierneho humoru André RUELLANA *Příručka v umění umírat* (KRÁTKÝ, R.: *Funebrácka romance*) a nový ročník v roku 1969 začína rozhovorom s Albertom Marenčinom, predstavovaným ako „regent ubuxológie pro Slovensko a prílehlé oblasti“i. „Patafyzický“ rozhovor s A. Marenčinom, redakčným spolupracovníkom RSL, zároveň otvára rubriku *Anály patafyziky*, sprevádzajúce všetky čísla SL ročníka 69. Zrejme nie náhodou z ruskej literatúry sú tu zaradení predstavitelia skupiny OBERIU Charms a Vvedenskij.

²¹ MARENČIN, Albert: *Patafyzické subsídie*. In *Revue svetovej literatúry*. Roč. 4, 1968, č. 1, s. 100.

nakých zdrojov²². Časopis tak vo veľmi hutnej podobe sprostredkoval slovenskému čitateľovi živý obraz najmä (ale nie len) súdobého európskeho literárneho života, toho, čo sa v ňom deje, o čom sa hovorí, o čom sa píše, čo zaujímavé sa v danom období vydalo.

Napokon možno povedať, že Revue bola „demokratickejšia“ vo výbere žánrov a textov. Dostávajú v nej priestor nielen literárne novinky s nepochybniteľnou estetickou hodnotou, ale aj texty, ktoré boli objektom polemík alebo predstavovali určitý fenomén v danom kultúrnom prostredí; nájdeme tu nielen žánre „vysokej literatúry“, ale aj literatúru faktu, science fiction, komiks. A tak ak SL uzatvára každé číslo 68 ročníka pokračovaním klasického gotického románu z konca 18. storočia – Lewisovým *Mnichom*, RSL završuje každé číslo klasickým komiksom Jeana-Clauda Foresta *Barbarella* (v predchádzajúcom ročníku to bol Flemingov *Dr. No*) a pod.

Príznačné však je, že aj keď sa obidva časopisy neprekrývali a neopakovali vo výbere textov, v zásade potvrdzujú analogické preferencie kultúrnych priestorov. Rovnako ako v SL aj v Revue je v ročníku 1968 najintenzívnejšie prítomná francúzska literatúra (9 materiálov), nemecká (9) a americká (6), veľmi výrazná je prezentácia juhoslovenskej (6)²³, ale aj poľskej literatúry (4)²⁴, tromi prekladmi/materiálmi je zastúpená ešte anglická, rakúska a ruská literatúra a po jednom „príspevku“ sa predstavujú

²² Napríklad v prvom čísle (1968) to boli recenzie 15 kníh, z toho 5 francúzskych autorov, ktorí v predchádzajúcom roku získali rôzne literárne ceny (André Pieyre de Mandiargues, Salvat Etchart, Claire Etcherelliová, Claude Simon, Yvonne Babyová) a taktiež básnika J. M.-G. Le Clezia, 5 nemeckých autorov (Rolf Hochhuth, Adolf Muschg, Alfred Andersch, Max Frisch a Paul Celan), 2 poľských predstaviteľov (literárneho kritika Artura Sandauera a prozaika Jozefa Hena), Američana Angusa Wilsona a recenzie nemeckého vydania *Európskych balád*.

²³ Kontinuálny záujem o literatúry národov bývalej Juhoslávie v povojnovom období na Slovensku konštatuje aj Ján Jankovič a zároveň uvádza, že slovenské preklady v rokoch 1945 – 1982 zaujímajú svojím počtom (217) tretie miesto vo svetovom rebríčku za prekladmi do ruštiny (256) a do češtiny (255). Podrobnejšie pozri JANKOVIČ, Ján: Chorvátske, macedónske, slovinské a srbské dramatické texty na Slovensku. Niektoré problémy a ich riešenia. In: WINCZER, Pavol a kol.: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku I*. Bratislava: ÚSL SAV, 1993, s. 115.

²⁴ Podľa Pavla Wincera prekladateľský záujem o poľskú literatúru kvantitatívne aj kvalitatívne vrcholí na Slovensku práve v 60. rokoch.“ Pozri WINCZER, Pavol: Dve ideológie, dva recepčné prístupy. In: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Bratislava: ÚSL SAV, 1994, s. 77.

„ostatné“ (švajčiarska, dánska, švédska, argentínska, izraelská, talianska, australská a maďarská).

Svoju pribojnosť a čitateľskú atraktívnosť si oba časopisy zachovali aj v nasledujúcom – 1969 roku. Avšak v decembri roku 1969 Gustáv Husák prehlásil, že hranice nie sú korzo a dal ich obohnat' ostnatým drôtom. „Ostnatý drôt“ nás znova uzatvoril do ideologicky jasne vymedzených hraníc cenzúrou „dovolenej“, prípustnej kultúry. Týždenník Kultúrny život po peripetiách, ktoré začínajú už v roku 1968, bol zakázaný, práve tak Mladá tvorba, v Čechách Literární noviny, prestáva vychádzať časopis Orientace, zmeny nastali aj v Slovenských pohľadoch a druhé číslo Revue svetovej literatúry v roku 1970 otvára svoj pohľad do „svetového literárneho diania“ staťou A. V. Lunačarského: *Lenin a umenie*.